

Az áldozatok fénylő glóriáját nem tépheti le a hóhér *

Nagy szeretettel köszöntök mindenkit. Immár másodszor vagyok ebben a teremben. Mielőtt '56-ra emlékeznék, egy kis politikai helyzetértékeléssel kezdem előadásomat. A választások után sokan megkérdezték tőlem, hogy most mi lesz. Szerintem az Úristen ezt nem véletlen akarta így. Ha sikerült is volna megfeszített munkával felemelni az ország gazdaságát, a borzasztó az, hogy mindezt a mérgezett nyilak záporában kellett volna megtenni, és bizony, így már sokkal nehezebb lett volna. Tehát amit ők főztek, egyék meg. Ma ugyan várják az ellenzéknek a segítségét ebben, de hát én ha lekozmálom az ételt, akkor vagy kidobom, vagy pedig kénytelen vagyok így megenni, és nem hívom a szomszédasszonyt, hogy segítsen megenni a kozmás ételt. Tehát ennyit a jelenlegi helyzetéről. S arról, hogy február 24-én felkért Orbán Viktor, hogy vállaljam el a képviselőséget, elmondhatom, hogy sohasem vágytam erre a pozícióra, és ma sem érzem egészen jól magam a Parlamentben. Amikor bemegyek, akkor minden alkalommal imádkozom a Szent Koronánál. És a végső kérésem az, hogy szabadítsa meg az országunkat a gonosztól, mert gonosz, az van elég.

Szerettem volna hétfőn szót kapni a napirend előtti kérdésföltevéskor, de sajnos elég sok ilyen jelentkezés van, és kimaradtam. Vasárnap megírtam a miniszterelnökhöz a kérdésemet, amely így szól: Kinek a demokráciája? Nem szoktam kihasználni az adott időpontot, többnyire tömören, rövidítve, adom le a mondandómat, hiszen 2001. február 25-én is 15 percet kaptam a Parlamentben a beszédre, de mindössze hat percesre sikeredett, de nekem ez elég is volt, szerintem az elvtársaknak is. Elmondanám, hogy mit írtam a miniszterelnöknek, ami ugyan nem hangzott el, de remélem, el fog. Az írásomban nevet nem mondtam, mert nem akartam, de az említett két személy valós. Tehát: egy közeli ismerősöm megkérdezte a Nevevan elvtárstól, idézem: „Önök tulajdonképpen mit is ünnepelnek október 23-án?” A válasz így szólt: „A köztársaság kikiáltását”. Egyenes beszéd.

Az első szabadon választott országgyűlés egyes számú törvénye október 23-át a magyar forradalom és szabadságharc ünnepnapjává nyilvánította és nem a köztársaság kikiáltásának ünnepnapjává. Számunkra már akkor, '89-ben egyértelművé vált a két esemény tudatos összemossa. A szándék alatomosságát igazolja, ahogy a '89-es újratemetés után 12 évvel a kormány figyelmen kívül hagyva az '56-os áldozatok és szervezetek tiltakozását, ránk erőltette azt a monumentális, nem kívánatos vasszörnyet, a Sztálin-szobor helyett és helyén, s mindezt az Ön által is sűrűn hangoztatott demokrácia jegyében. Az '56-os elnökök országosan, egyöntetűen tiltakoztak a tagság nevében ez ellen a szörny ellen. Mégis mindezt figyelmen kívül hagyva, közel egymilliárd forintért felépítik az adózók zsebére, annak ellenére, hogy felajánlottuk a teljes összeget a költségvetési hiány enyhítésére.

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Ma már nem tanítják az iskolában, de mi még jól tudjuk, hogy a tervezett vasszörnyeteg helyén az első köztársaság csonkító következményei ellen tiltakozásul közadakozásából felépült a Magyarok Nagyasszonya temploma. E templomot a második köztársaság felrobbantotta és helyére emelte a Generalisszimusz bronz Golemét. Az 1956-os magyar forradalom első ítéleteként a nép e szobrot ledöntötte, és a teret elnevezte Csizma térnek. A második köztársaság vezető ereje a maradék talapzattól egy integető emelvényt épített magának. A harmadik köztársaság első kormánya e szégyenteljes építményt is eltakarította a környező, feleslegessé vált rekvizitumokkal együtt. Terveztek ide nemzeti színházat, helyette azonban megérkezett a méregdrága, akadozó időkerék.

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Ma ezt az utat még Dózsa György útnak nevezük. Megígérhetem, ha ez a csöerdő felépül, új nevet adunk e helynek. Az új név pedig az Ön által is sokat emlegetett demokrácia szabályainak megfelelően Vasbitó tere lesz.

Köszönöm.”

Hát igen! Kinek a demokráciája? Feltehetem megint a kérdést. A feleletet, azt hiszem tudjuk, ez a miniszterelnök „demokráciája”, és az ő demokráciájának a nevében mégiscsak odaeröltetik a vasbitót, minden tiltakozásunk dacára. De hát vannak barátaim, akik azt mondják, hogy el kell kezdeni a hegesztő tanfolyamot. Mondtam, rajta fiúk, ott leszünk! Mint ahogy a Golem ledőlt, szerintem ez sem fog sokáig a helyén maradni. De térjünk vissza '56-ra.

Az igazságot nem lehet fölakasztani, ott él a lelkünkben

Sokszor feltették már nekem a kérdést, hogy tulajdonképpen mi vitt az '56-os forradalomba, a barikádra? S igazán nem is tud határozott választ adni az ember, mert mi nem voltunk Petőfi Sándorok, mi nem voltunk forradalmárok, csak valami belső kényszer hajtott bennünket.

Nemrég gyerekkorom színhelyén jártam, ott ahol nevelkedtem, a **karmelitáknál**, ahová muszáj volt nekem hazajönni Palics fürdőről egy nappal korábban az EM-táborból, amelynek egyik vendége voltam, mert a Tiszteendő Anya fogadalomtételének a hatvanadik évfordulója volt. Én azt hiszem, hogy itt, a karmelitáknál kaptam meg az alapokat ahhoz, ami igazán bennem munkálkodott, meghatározta az életvitelemet, még akkor is, ha nem gondoltam mindig rá. Talán ez volt az a kis szikra, amely elindított, s az '56-os barikádon kötöttem ki. Én csak néhány emlékekkel érzékeltetném, hogy honnan is kaptuk mi az útravalót a karmelitáknál. Az ünnepi miséket mindig latinul énekeltük. Ma is emlékszem rá, teljességében, nagy hatással volt ránk. Aztán egy tollvonással államosították a rendet ötvenben. Még megvárták, hogy befejezzük az iskolát, és akkor a nővérek hazavitték bennünket, ki-kit a szüleihez. Aztán többet nem tudtunk róluk. És ötven évnek kellett eltelnie, illetve tíznek az ún. rendszerváltástól, bár én sokkal inkább gengszterváltásnak hívom, mert ez a legjellemzőbb megnevezése a dolognak, hogy visszamenjek oda. Mindig félttem attól, hogy mit találok a

helyén. Hogy az a kép, ami mindig bennem volt, minden zegzugával a kertnek, a parknak, el fog tűnni. Aztán ötven év után visszamentem, és ami megnyugtató volt számomra, hogy nem egy téesz lett a helyén, hanem egy iskola és egy óvoda. Átváltozott, de mégis valahogy megtartotta az arculatát. Megmaradtak a kedvenc fáim, amikre mindig emlékszem, és visszajöttek az emlékek, mint egy fekete kútból. Aztán amikor visszaértem haza, akkor írtam egy levelet a nővéremnek. Többek közt arról, hogy emlékszem rá, amikor a Jézus szíve szoborhoz mentünk, amit ma is le tudnék rajzolni, akkor mindig azt énekeltük, hogy: „Csendes alkony száll a földre, munka és gond megpihen.” S ahogy kezdtem írni, mind a négy versszak sorba eszembe jutott, holott addig soha nem énekelttem. S jöttek vissza az emlékek. Mintha egy ködfüggöny emelkedett volna fel előttem, és igen, úgy éreztem, hogy meg kell köszönni nekik, hogy meg tudtam maradni **EMBERNEK**, még a leggonoszabb világban is.

S ez nekem nagyon fontos volt, de épp ezért, amikor azt mondják, hogy el kell felejteni már '56-ot, és most már abbahagyhatnánk a felidézését, akkor eszembe jut, hogy Istenem, hogy mi mindent írtak a vádiratunkban, mennyi mocskot, mennyi szennyet, azért, hogy '56-tól és '56 szabadságharcától az embereket eltántorítsák. A börtön után Dunakeszin laktam, ahol volt egy barátnőm, aki a közsörűgyárban dolgozott, ahol '56-ról csak mocskolódtak, pedig az igazgató a forradalom idején még összetépte a pártkönyvét, majd utána nagy mea culpával bocsánatot kért, aztán ő lett a közsörűgyár igazgatója. Még a barátnőmnek is bizonygatni kellett, hogy ne a hazugságoknak higgyen, hanem az én személyes tapasztalataimnak. Én nagyon jól emlékszem. És megtaláltam az '56 a sajtó tükrében c. kiadványban egy picike kis cikkben, hogy táblával a nyakában két fiataalt végigvittek, mert belenyúltak a kitért kirakatba. Ilyen erkölcs uralkodott. Ezzel szemben az én vádirataimba szégyellni való dolgokat hazudtak. Amikor kikértem a történelmi hivatalból az anyagomat, kaptam kb. 680 oldalt, és akkor még nem kaptam meg mindent.

A börtön „nevelő” hatása

Találtak a dokumentumok közt egy papírt, hogy beszerzésre alkalmatlan. Mint mindenkit, engem is be akartak szervezni. Soha nem a nyomozat alatt, hiszen nekem mindig voltak vitáim a nyomozómmal, mert semmi

nem tud úgy dühíteni, mint amikor behazudnak a képmembe, s ilyenkor felcsattanok. Amikor már lezárták az anyagot és átkerültem a Markó utcai börtönbe előzetesbe, akkor próbálták meg.

Leveleztünk a fiúkkal, az ablakon küldtük le a leveleket, vagy pedig „telefonon” értesítettük egymást, vagyis a radiátoron. Fém poharunk volt, és ha a szájával tettük a radiátorra, az volt a hallgató, ha a talpával, abba pedig belebeszélünk. Ha rászálltak a „telefonra”, akkor viszont kiszedtük a vizet a WC-ből és ott beszélgettünk. Tehát megvoltak a fortélyaink. S akkor lebuktam a levelekkel és az újsággal. Volt ugyanis az Igazságügyi Minisztériumnak egy belső használatú lapja, a Heti Híradó, ezt meg lehetett rendelni, egy hónapra hat forint volt, hetenként jelent meg. Kedden kaptuk meg mindig az újságot, és amikor feliratkoztunk az újságra, akkor ki kellett menni az írnohoz. S amikor az írno meghallotta a nevemet, akkor kérdezte, hogy voltam-e Szolnokon? Persze, ilyenkor úgy kellett beszélni, hogy a száj nem mozgott, és halkan, hogy ne hallja meg a fegyőr, és akkor mondtam, hogy igen. Azt mondta, hogy majd üzennek. Mondtam, hogy jó. Hát üzentek, hogy a Heti Híradó harmadik oldalán írni fognak nekem, én pedig válaszoljak, két nap múlva adjam ki az ötödik oldalon. Ez úgy történt, hogy vagy alászurkáltuk a betűket, vagy alápontoztuk, ha valakinek volt ceruzája, és akkor összeolvastuk. Csakhogy én nem kaptam meg ezt az újságot, mert nemcsak engem értesítettek, hanem más is. Egyszer csak nyílik az ajtó, bejön a nevelő, én meg írom a válaszlevelet a fiúknak. Ami különös, mert én nagyon határozottan emlékszem rá, hogy azt írtam nekik, hogy mivel akarnak bennünket vádolni, hogy az ÁVH-ás lakásból mi ékszereket hoztunk el. Tényleg voltunk egy ÁVH-ás lakásban, de mi egy pisztolyt hoztunk el, egy kiló löszert, meg egy csomó iratot. Ez nincs az anyagban. Ehelyett más kellett beleírni. Szóval csak ennyit a jegyzőkönyvek hitelességéről. És írja nekem Laci, hogy vigyázz, mert az Onescsák-ügyben egy Ica nevű nőt is ezzel vádolnak. Akkor jöttem rá, hogy valójában több csoportot vádolnak egy elkövetéssel. Tehát sok mindenre rá tudott jönni az ember. Levittek az operatív tiszthez, és amikor belépek az irodába (előttem van a kép, kör alakú tárgyalóasztal volt, rajta a Heti Híradó, és kigépelve mellette kb. egy féloldali anyag), akkor azt mondják: „Mi van Wittner, maga még idebent is szervezkedik?”, s elém tesznek egy papírt. Írjam alá. A szervezési papír végén az állt, hogyha bárkinek beszélek róla, akkor ál-

lamtitok megsértéséért öt év. S akkor én gondolkodtam, te Jóisten, még el se vagyok ítélve, már van öt évem. Akkor eltoltam a papírt, és kérdelem, mi van, hogyha nem írom alá? S akkor mondják, hát tudja Wittner, maga még tárgyalás előtt van. Mondom, ezt tudom, ha nem mondják is. És akkor jött a „fűzőcske”, hogy tudjuk, maga sok mindennek a kútforrása - nekem meg pörög az agyam, hogy ki beszélhetett a zárkából... Ők meg fűznek tovább, de azt már tudtam, hogy nem fogom aláírni. Amikor megvárták a választ, mondtam, hogy két okból nem tudom aláírni, egyik, hogy **gyerekkoromban azt tanultam, hogy a bizalommal visszaélni a legcsúnyább dolog, a másik pedig: én elvágom valakinek a torkát, aztán föl kell mennem a zárkába, és szembe kell nézni az azal az emberrel, akinek én ártottam. Ez nekem nem megy. Kaptam húsz nap szigorítottat.**

Sok mindent kibír az ember, én már kibírtam a Tolniban a három nap vizes pincét is. Amikor én '90-ben bent voltam az anyagomat átnézni, megtaláltam az első fokú ítélet anyagában a fegyelmi lapot. Ez arról szólt, hogy a Markóban éhségstrájkot szerveztem. Hirtelen nem tudtam, hogy mikor is szerveztem én éhségstrájkot. Aztán ki akartam lopni ezt a fegyelmi lapot, de árgus szemekkel figyeltek. Szóval ezt a kicsi fegyelmi lapot nem tudtam kilopni a bíróságról. S azóta sokszor elgondolkodtam, hogy mégis, hogy lehetett az, hogy van, aki sokkal nagyobb dokumentumot kilopott a bíróságról. Vannak igen érdekes dolgok, amikre azóta már fény derült, és ha az ember odafigyel, össze is rakja a mozaikot. Én este, amikor elkezdtem töprengeni az éhségstrájk szervezésén, visszaperegtek az események. „Mi van Wittner, maga még idebent is szervezkedik?” Igen, összeállt a kép, tulajdonképpen ezt az éhségstrájk-hazugságot elküldték a bíróságra súlyosbítként, dacára annak, hogy én nem tudtam, hogy miről van szó, mert az volt az első újság, amiben írt az illető, ez viszont nem jutott el hozzám.

Aztán kaptam egy szép jelzöt, hogy megrögzött ellenforradalmár. Ezt '63-ban az ügyész vágta a képmembe. Amikor megkérdeztem, hogy az amnesztia törvény rám miért nem vonatkozik, Márton Erzsire, akivel együtt voltam a siralomházban ugyanezzel az ítélettel, érdekes órá vonatkozik. Azt mondta nekem, hogy nézze Wittner, magát még nem nevelte át a börtön. Velem azt tanították meg gyerekkoromban, hogy **az igazságért harcolni kell.** Én akkor se tudtam hallgatni, ha mással történt az igazságtalanság. Persze, a megjegyzést mindig fegyelmi

követte, de különösen akkor, amikor a rabparancsot felolvasták, hogy ki kapott harmadot, negyedét, ki jutalombeszélőt, jutalomcsomagot, és akkor hozzátették azt a farizeusi szöveget, hogy mert a börtön nevelő hatással volt rá. Ilyenkor én mindig megjegyeztem a sorban valamit, ha meghallották, akkor jöhetett a fegyelmi. Gyakori látogatója voltam a szigorítottoknak. Mire befejeztem a börtönt, addigra 45 kilóval jöttem ki, de egy dolog mindig ott volt előttem: azt szoktuk mondani, hogy nagyon szeretnénk szabadulni, csak nem mindegy, hogy milyen áron.

Ez a milyen áron az, ami igazán engedí, hogy szembenézzek emberekkel, ami igazán megengedte azt, hogy elhangozzék a Parlamentben a kommunizmus áldozatainak emléknapiján az a beszéd. Az elvtársakat a plafonra nyomta föl, abszolút nem tetszett nekik, de sűrűn és tömören ki kellett mondani az egész magyar társadalom nevében az igazságot. Azt mondtam, hogy engem most fel lehet jelenteni, de akkor tételesen cáfolják meg ezeket a vádpontokat, mert itt azért még élnek tanúk ebben az országban, és addig, míg tanúk élnek, hacsak nem hatja át őket a félelem, akkor mindig lesz olyan, aki beszél a bíróságon. **Az igazságot nem lehet fölakasztani, mert az igazság ott él a lelkünkben.**

Én valójában a Rádiónál kezdtem el. Ott hallgattuk meg Nagy Imre beszédét másnap délelőtt, de ott hallgattuk meg a statáriumot is. De senkit nem érdekelt a statárium, szerintem nem is tudtuk, miről szól. Egy dolog bizonyos, hogy, aki a Corvin közt mint stratégiai helyet megtalálta, annak katonaviselt embernek kellett lennie, hiszen a Corvin közt, magát a mozt négyemeletes házak védték. Az Üllői úton és a Körúton is el kellett mennie a tankoknak, így legcélszerűbb volt innen a tanknak a lánctalpát megcélozni. Az első tankot én akkor láttam, amikor mentünk át a Corvin közbe. Még itt a Rádiónál hallottuk, hogy a Corvin közben megalakult egy fegyveres csoport, és amikor átmentünk, és a Körúton kiléptünk, akkor láttuk, hogy a Körút és az Üllői út kereszteződésében két tank áll, és ez szinte kristálytisztán képként belevetítődött az agyamba, amikor megálltunk a sarkon és megláttunk egy fiatal fiút, jött ki a Corvin közből, és egy Molotov-koktél tartott a kezében. Lélegzet-visszafojtva figyeltük a gyereket ahogy osont a tank mögé, majd meggyújtotta a benzines palackot, rádobta és a tank kigyulladt, a gyerekek sikerült visszamenni a Corvin közbe. Aztán a másik tank forgolódott, és utána elment. Ez volt az első tank 24-én, a déli órákban. Tény az, hogy mi akkor visszamentünk. A

Rádióval szemben van egy egyemeletes épület, ahol már két srác fönt volt a háztetőn, én meg fölmentem hozzájuk. Soha nem volt tériszonyom. Mutatták, hogyan kell a dob-táras géppisztolyt megtölteni, akkor tettem bele a lőszerket, és hol ide, hol oda adtam. Most az az érdekes, hogy én ezt elég sokszor elmondtam, de soha senki nem jelentkezett. Majd '94-ben kint vagyok Svájcban Szabó Zoltán házában, ahol egy húszezer kötetes magyar könyvtár működik, és itt szoktak összejönni a magyarok. Beszélgetés közben mondja nekem Benczédi Pali – egy kint élő fogorvos –, hogy azt tudod, hogy '56-ban még a háztetőn is járkáltunk, a Rádiónál kezdtük el. Kérem, hol? Azt mondja, a Bródy Sándor utcában, az egyik barátommal voltunk, meg volt ott egy lány, aki töltött. Mondom, akkor te voltál az egyik. Szóval döbbenetes, hogy ő volt az egyetlen, akit büntetőjogi felelősségem tudatában igazoltam, hogy valóban részt vett a forradalomban. Sajnos, divattá vált az, hogy két tanú, és igazolom, mint a partizánoknál, igazolom, hogy ott voltál, mint partizán elvtárs... Erre szoktam mondani, hogy hát igen, a partizán az úgy nő, mint a gomba, de most már úgy látom, hogy az '56-osok is. Pedig egyszer csak ki kell halnunk, mert mint ahogy én nem láttam olyan 1962-ben született partizánt, aki '45-ben partizánkodott (de van!), ugyanúgy egyszer mi is ki fogunk halni. De még addig remélem, hogy a hamisítók sok borsot török az orruk alá, és sok kellemetlen perceket szerzünk nekik, mert az '56-os forradalom hamisítását meg kell akadályozni.

Én nem jártam a Petőfi Körbe, de arról meg vagyok győződve, hogy a Petőfi Körnek nem az volt a célja, ami nekünk. Ugyanis **Kopácsi Sándor az Életfogytiglan** című könyvében maga írja le, hogy ami az utcán történt és elkezdődött 23-án, arra ők nem számítottak, vagyis, hogy ebből fegyveres felkelés lesz. És nagyon érdekes volt olvasni **Szathmáry Jenőnek A majdnem halott újságíró nem hazudik** könyvét, majd megvettem a második könyvet, az **1956 történetett így is?** Kérdőjellel a címében. Nagyon figyelmesen elolvastam ezt a könyvet, és sok érdekes dologra bukkantam, hiszen az már tudott, hogy a Köztársaság téren provokáció volt, mert ugyan mit kerestek ott az újságírók reggel, meg a fotósok, amikor még nem történt semmi a téren, de történni fog. Aztán nagyon érdekes az, hogy a Fehér könyvben van egy fotó, és alá van írva, hogy ebből egy maradt véletlenül életben, a többi pedig bestiális módon meggyilkolták az ellenforradalmárok. Hát akkor fordítsuk meg a dolgot, mert az elvtár-

sak azért mindig megfordítják az igazságot, ebből egy halt meg, és öt maradt életben. És valamelyik nap beszéltem egy emberrel, aki szintén tanúsítja, hogy igenis életben maradtak, és vannak közülük olyanok, akik '90-ben mentek nyugdíjba mint rendőrkapitányok. Én felírtam a nevüket, az életben maradtaknak, és Obersovszki Gyulának odaadtam, hogy Gyula ez is megér egy misét, dolgozd csak fel.

Itt van például Tóth Ilona pere. Az egyetlen per, amely nyilvánosan kezdődött. Erre a tárgyalásra beengedtek mindenkit, külföldi újságírókat is. Tóth Ilona évfolyamtársai meg a barátnője is mondták, hogy egész egyszerűen nem ismertek rá a tárgyaláson. Az egyik évfolyamtársa, Iván László, akivel most ott ülök a Parlamentben, és ő maga mint pszichiáter mondta, hogy történtek bizony kezelések, hiszen nyomon lehet követni különböző könyvekben, hogy már '56 előtt is használták ezeket a szereket, és amit akartak, hogy bevalljon az illető, azt el is érték. Fábrián ügyész arra hivatkozott, hogy Tóth Ilona bevallotta a tettét. Igen, de minek a hatására, beszéljünk már erről is. Ma már könyvek is írnak róla, pl. Jobbágyi Károlynak a könyve, a Néma talp, hogy tulajdonképpen a néma talp minek az eredménye, hiszen nincsenek reflexek benne. Mindez a gumibottól van.

Tóth Ilona, aki gyerekkora óta hivatásszerűen orvosnak készült, summa cum laude végez, majd rábizzák a Domonkos utcai kórházrészleget, ahol lelkiismerettel gyógyítja az oroszokat is, a felkelőket is. A nagy bűne az volt, megengedte, hogy röplapokat készítsenek az alagsorban. Itt találtak egy hullát, s ezt a csoportra kenték. A döbbenetes az, hogy Tóth Ilonát a hivatástudatában kellett meggyalázni, ez sikerült nekik, de nemcsak Tóth Ilonát. Tóth Ilonán keresztül az egész forradalmat. Mindez kiderül, ha végiggondoljuk a folyamatokat, hiszen a nyilvános tárgyaláson köztudottá tették, hogyha egy orvos ennyire bestiális volt, akkor milyenek lehettek a fegyveresek az utcán. S itt már meg is van a kapcsolódási pont.

A forradalom leverése utáni időszakban, a magyar alkotmány hiányában a törvényeket úgy igazították, ahogy nekik éppen tetszett, ez történt Tóth Ilona ügyénél is. Nem véletlen, hogy a semmiségi törvényt úgy hozták meg, ahogy a '63-as amnesztiát, és úgy is hajtották végre, elég morbid, szelektív módon. Amikor az ember azt hiszi, hogy mindenki megkapta a semmiségit, akit '56-tal kapcsolatosan elítéltek, akkor rájön arra, hogy ez se kapta meg, az se kapta meg, és miért? Tulajdonképpen az a

cél, hogy az egyik áldozatot szembeállítsák a másikkal. És ez egy olyan ördögi dolog, hogy ezt nehezen lehet elviselni. Tíz éven keresztül, minden fórumon, ahol lehetett Tóth Ilona ügyét felvetettem, mert úgy voltam vele, hogy ez precedens lehet. Ha a Tóth Ilona-ügynél elérünk áttörést, akkor a dominó végigdől. Tulajdonképpen ez motíválta az egész küzdelmet. Amikor Tóth Ilona kivégzésének 40. évfordulójára meghívtak évfolyamtársai a sírhöz, én akkor ott megesküdttem, hogy addig nem nyugszom, amíg a becsületét vissza nem állítom. Ha az ember kimond egy esküt, akkor azt tartsa meg. Mert az eskü az szent. Én ezt tanultam gyerekkoromban, a fogadalom, az eskü, az szent. Tudjátok mit gyerekek, ha beledöglök is, Tóth Ilona emlékének filmet, szobrot fogunk állítani. Az érdi Domonkos Béla szobrász készítette el, viszont az orvostudományi egyetem rektora nem adott helyet a felállítására, mondván, hogy Tóth Ilona köztörvényes. Az akkori igazságügy-minisztert kértük meg, legyen a fővédnöke az ügynek. Ha mi ezt a szobrot nem csináljuk meg Tóth Ilonának, soha szobra nem lesz, ha kell, a szufniban fogjuk leleplezni, de akkor is leleplezzük. Akkor eszembe jutott, hogy Mátyásföldön van egy magán Népművészeti Múzeum, szintén zenész a tulaj, és akkor kötöttünk egy szerződést, hogy egy évig, amíg a Tóth Ilona ügye jogilag le nem rendeződik, akkor itt lesz a szobor az udvaron. Így is történt, rengetegen voltak ott, és itt történt meg az áttörés. Egy évre rá – mi a SOTE-nak akartuk adni a szobrot, hogy a talapzatot csinálja ő, de hát neki nem volt pénze, meg szerintem nem is akarta, és akkor úgy döntöttünk, hogy nem kap a SOTE semmit, de mi kérjük a helyet. És így került a 18 emeletes épület elé, a Nagyváradi téren. Tóth Ilona visszatért az '56-os kiindulási pontjára, és nem akartuk, hogy bezárják az aulába. A portás rálát, tehát tudja követni a sorsát, ugyanakkor, aki bemegy a SOTE-re, mindenki nézzen szembe ezzel a szoborral, mert ez maga az ércbe öntött tisztaság.

Nekem emlékezni kell, és emlékeztetni

Mi életben maradtunk, mi nem jutottunk el az akasztófaig, mi nem éltük át azt a tíz percet, amíg végrehajtják az ítéletet, minket életre ítélték. Életre, de hosszú emlékezésre. Mint ahogy pontosan ezt írom az **Életre ítéelve** című írásomban, amit kiküldtem Amerikába a megjelenő könyvbe. Amikor '59. február 24-én a Borbély-tanács életre ítélt, egyben visszaadta az emlékezés hosszú lehe-

tőségét is, bár mindig azt mondják, hogy el kell felejteni, sokszor halljuk. De el lehet-e felejteni egész életünk folyamatát, mely meghatározta életünk minőségét. Két választás állt előttem, vagy eladom a lelkem a hóhérnak és nap mint nap elaltatom a lelkiismeretem, vagy vállalom a legsötétebb megaláztatást, a megrögzött ellenforradalmár jelzöt, de a lelkem az enyém marad, amit csak én irányíthatok Istennel egyetemben, és senki más.

2006-ot írunk és emlékezünk, mint mindig az '56-os forradalomra és szabadságharcra. Most ötvenedszer. Ötven év, egy emberöltő. Mennyi emlék, nap mint nap megérinti az ember lelkét. Igaz, soraink is megfogyatkoztak, mégis itt vannak velünk, ők, a holt lelkek, akiknek koponyájukra ráakodik a hús, az izom, és felismerhető arcot öltenek visszatérve a múltból. Itt vannak velünk, mert nélkülük az emlékezés mit sem ér. **'56 fénylő arcai** Nagy Gáspár költő és Kiss Iván közös könyvéből előjönnek a fényből, kilépnek az elhazudott történelemkönyv lapjaiból, és **visszakövetelik feláldozott életük igazságát**. Amikor társaimat, Katit elvitték mellőlem, és ott maradtam egyedül, úgy éreztem valami megszakadt bennem, mert hihetetlennek tűnt számomra a véres valóság. Úgy éreztem, engem büntettek, mert életre ítélték. Arra ítélték, hogy örökké emlékezzem rájuk, mert olyan világba mentek, ahová én nem követhetem őket. Ők a fényben, én a megnyomorított sötétségben. Fizikai létünk más-más úton jár, de emlékük mágnesként tapad lelkemre, és ez a fájdalom csak növelte a lelkemben a belső ellenállást. Sokszor vágytam köztük lenni, de Isten mindig lefogta a kezem.

Nekem emlékezniem kell, és emlékeztetni.

Nem lehet, hogy a hazugság szennyes áradata elnyelje emlékeiket és áldozatukat. Az áldozatok fénylő glóriáját nem tépheti le a fejükről a hóhér. Ők már ott élnek a fényben a magyar égen, mert áldozatuk nem volt hiábavaló. Ötven év. Soha nem hittem volna, hogy megérem ezt a napot. De a Jóistennek szándéka volt meghosszabbított életemmel. **Emlékezünk és emlékeztetünk.** A szomorú csak az, hogy a szocialista halálgyár működtetői is részt kérnek, mert ők is ünnepelni akarnak. Úgy érzik, ez az ő ünnepük is. De ami nekik ünnep, nekünk fájdalmas emlékezet. Vajon mit ünnepelnek ők? És mire emlékezünk mi? Mire emlékeznek azok az özvegyek, akiktől elvették a szerető férjet, a családfenntartót, és mire emlékeznek az árvák, akiktől elvették a szerető apát, és megcsonkított családban, megaláztatott

tengették nyomorult életüket? Vajon mit ünnepelnek ők? Az 1989. október 23-án, a forradalom és szabadságharc 33. évfordulóján kikiáltott és összemossott köztársaságot, amit ma már harmadik köztársaságként emlegetnek? Melyik volt az első, és melyik a második, ha ezt a harmadik köztársaságnak nevezik? Mi a különbség a három köztársaság között? Kissé rejtélyesnek tűnik, de ha visszatekinünk az elmúlt közel százéves történelmünkre, ez a rejtély is megoldódik, mert erről szól az általuk kitervelt, levezényelt rendszerváltás, vagyis a harmadik köztársaság. Ezért az ok-okozati összefüggésekért sem lehet közös nevező alatt ünnepelni, mert másról szól az ő ünnepük, és másra emlékezünk mi, áldozatok. A kettőt összemossni nem lehet, mert az értékrendek is különbözőek. Ennek a tragédiának a hamisan hangszerelt nyitánya a '89-es újratemetés volt. A hatodik koporsóval a névtelen hősöket használták fel alibinek a rendszer átmentéséért, ahol az utódpart káderei álltak diszörséget rezenéstelen arccal. Az egykori csoport spirálban elhelyezett kopjafái nem a valódi sírokat jelölik. Nem is jelölhetik, mert a bosszúálló, megtorló gépezet még halálukban is névtelenné akarta tenni szerettei és az utókor számára. A név szerint feltüntetett áldozatok is többedmagukkal fekszenek egy sírban. Ezt az aljas szándékot a Gondviselés igazságosan felülírta. A kádári gulyáskommunizmus évtizedei is kevésnek bizonyultak ahhoz, hogy a hősök emlékét kitöröljék az emlékezetből. Fél évszázad. Egy nép le akarta rázni a bilincseit. Szabadulni akart félelmeitől, és egy független, demokratikus országban kívánt élni. Mint mindig, a nagyhatalmak döntöttek helyettünk is, mint ahogy bábáskodtak '89-ben is az ún. rendszerváltásnál.

Az addig szembenálló két világrend ma kart karba öltve kifosztotta hazánkat, és most azt szeretnék, hogy mindent feledve, együtt ünnepeljük egy nemzet haldoklását. Erről szól az ő olvasatukban az ötven éves évforduló. De ugyanakkor most megjelennek interneten a perek, a perek úgy, ahogy az a népbírósi anyagokban le van írva. Nagyon érdekes, hogy a negyven éves évforduló alkalmával megjelent az '56-os Intézetnek egy három kötetes lexikona. Az egyik kötet tartalmazza a kivégzett emberekről egy az egyben a népbírósi anyagot, hogy miért ítélték el. Mécs Imre létrehozott egy '56-os Emlékbizottságot, s merem remélni, hogy az '56-os semmisségi ügyekben tenni fognak valamit a Parlamentben. Előtte volt az, hogy Mécs Imrénéek szorgalmazták a közös megbékélés emlékművet. Akkor én főálltam

az első ülésen, és mondtam Mécs Imrének, hogy még mindig szorgalmazták-e a közös megbékélés emlékművet, mert amennyiben igen, én itt se vagyok. Akkor Mécs Imre azt mondta, hogy már nem (még ketten fölálltak és csatlakoztak hozzám), hogy már tárgyaltan a megbékélés emlékmű, hiszen már az MSZP van hatalmon. Ez egy egyenes válasz volt, legalább annyira egyenes, hogy mit ünnepelnek ők '56. október 23-án. És akkor a végén, amikor elkészült a Láng a Parlament előtt, akkor Mécs Imre azt mondta, hogy most már a mór megtette a kötelességét, most már fel is oszlohatunk. - No, nem oda Buda, még nem tette meg a kötelességét. Még csak a Láng készült el, és még semmit sem csináltak. De hadd mondjam meg, itt van ez a negyven éves évfordulóra kiadott lexikon. És mit csinál az a Történeti '56-os Intézet? Egy az egyben áttemeli a népbíróság hazugságait és koncepcióját a lexikonba. Csak egy példát említek. Bakos Gyuláné Salabert Erzsébetét. Szalai Antal újságíró '89-90-ben a Népszava főszerkesztő-helyettese volt. És eljuttott hozzám, miután megtudta, hogy én voltam utoljára Salival együtt, mellőlem vitték ki akasztani. És akkor kijött hozzám, hogy beszéljünk. Ugyanis az előzménye ennek az volt, hogy Sali kivégzése előtt három hónappal a lányát már örökbe adták. Majd - mint mindig mondom, azért a Gondviselés gondoskodik arról, hogy az igazság

kiderüljön -, meghalt a nevelőszülő, és az iratrendezés közben a lány rájött, hogy nem ez az édesanyja. Na de akkor ki? És elment ehhez az újságíróhoz. És ő körüljárta a témát, lelkiismeretesen. Elolvassa a vádiratot elkezdett visszafelé kutatni. Legelőször is az erkölcsrendészeti anyagokban. Ugyanis az van az anyagában, hogy fél évet erkölcsrendészetileg el volt ítélve, és többször volt erkölcsrendészetileg előállítva. De kiderült, hogy tíz évre visszamenőleg semmi anyagot nem talált róla, se aszszonynéven, se lánynéven. De az ítélete abban benne volt! Igen ám, de egy dolog kiderült. Ő is a karmelitáknál nevelkedett. Úgy, ahogy én. Csak ő Kecskeméten. Az ő koncepciójuk pedig az volt, hogy ha nő, akkor kurvává kell degradálni, ha férfi, akkor stricivé, mindegy, csak legyen a társadalom szemete, söpredéke. Én mindig elmondom, mindent meg tudnék bocsátani, de ha az embernek a becsületébe gázolnak bele, azt nem. Mára viszont meghozták a személyiségjogi törvényt, ami védi őket az áldozatok ellenében. Ha én bármit mernék mondani, megy a becsületéért a bíróságra, mint ahogy ezt megtette Mécs Imre is. Én is mehetnék, de **a bíróság ítélete nem érdekel. A bíróság csak ítéletet hoz. A becsületét senkinek nem állítja vissza. A becsületét minden embernek magának kell megőriznie. Ilyen egyszerű a dolog.**

Tóth Ilona (1932–1957)
Józsa Judit kerámiaszobrász alkotása

* Elhangzott a 2006 július 17-e és 19-e között Újvidéken Történelem és magyarság címmel megrendezett előadássorozaton, a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének VI. Apáczai Nyári Akadémiáján (Szerkesztett, rövidített változat)